

Deze website gebruikt cookies. Als u verder surft dan accepteert u deze cookies. Om verder te kunnen, klikt u eenmaal op een willekeurige link op de pagina. Mocht u deze cookies niet willen accepteren kunt u dat aangeven in de [cookie-instellingen](#).

Voeding blog

- [Home](#)
- [Voeding en ouderen](#)
- [Voedselbeleid](#)
- [Voedselverspilling](#)
- [Voedselzekerheid](#)
- [Over ons](#)

Een circulair voedselsysteem is méér dan sluiten van kringlopen

Door: [Hans Dagevos](#) · 7 oktober 2016

Categorie: [Voedselbeleid](#)

Een circulaire economie draait, kortweg, om het sluiten van kringlopen, en kent vooral milieutechnologische en logistieke benaderingen als kennispijlers. Maar een circulaire economie heeft evenzeer een sociaaleconomische invulling nodig. Hoe populair het tegenwoordig ook is in de beleids- en onderzoekswereld om voorstander te zijn van de circulaire economie, de vorming ervan vereist een fundamentele omslag. Attentie mag er daarom zijn om de animo waarmee vandaag de dag de noodzaak van een circulair voedselsysteem wordt bepleit te verbinden aan de animo waarmee werk wordt gemaakt van de condities waaronder deze transitie kan gedijen.

De circulaire economie staat de jongste jaren volop in de belangstelling. Of het nu gaat om de Europese Commissie, het Nederlandse kabinet of de ambities van steden als Rotterdam en Amsterdam, de transitie naar een circulaire economie wordt als een belangrijke en actuele ontwikkeling aangemerkt. De welbekende interpretatie van circulaire economie, die ook van toepassing is op het voedselsysteem, wordt vervat in zulke termen als efficiënte inzet en duurzaam beheer van hulpbronnen, optimaliseren van reststromen en hergebruiken van grondstoffen en producten.

Wat is een circulaire economie?

Circulaire economie is duurzame economie waarin het gaat om grondstoffen langer en hoogwaardiger te gebruiken om het milieu te ontlasten en hun degradatie ('het verval tot afval') uit te stellen, schadelijke emissies te beperken en economische waarde te verhogen. Een circulaire economie draait, kortweg, om het sluiten van kringlopen, en kent vooral milieutechnologische en logistieke benaderingen als kennispijlers.

Maar een circulaire economie is méér dan het sluiten van kringlopen; circulair heeft evenzeer een sociaaleconomische invulling nodig. Dan gaat het niet zozeer over het sluiten van kringlopen maar over het sluiten van ketens. Dan verschuift het accent van materialen en mineralen naar mensen en mindsets. Een consument- en ketenperspectief kijkt heel anders naar circulair en beziet circulair in het licht van de vele eigentijdse voedselinitiatieven waar producent en consument 'frisse en vrolijke' contacten maken, of in de diverse hedendaagse uitingen van burgers waaruit behoefte aan 'kritische' bemoeienis en inspraak spreekt.

Kortsluiting in de keten

Om met het laatstgenoemde te beginnen. Een kijk op het circulaire voedselsysteem waar hier de nadruk op ligt, heeft een scherp oog voor het contact tussen de uitersten van agrofoodketens: de schakels van producent en consument. De 'circulaire' blik focust op tendensen waarin de fysieke en mentale afstand tussen producent en consument afneemt. De verwijdering tussen beiden is de hoofdbeweging in het heden en het recente verleden. Het industrialisatieproces in de naoorlogse agrofoodsector heeft er niet alleen toe geleid dat de voedselproductie verder van natuurlijke kringlopen is komen te staan, maar ook dat de kloof tussen landbouw- en voedselsector enerzijds en samenleving anderzijds zich heeft verbreed. Consumenten weten niet meer wat ze eten, wie hun voedsel maakt en op welke manier. De complexe en mondiale agrofoodketens zijn ondoorzichtig en onnavolgbaar. Wat er achter stal-, fabrieks- en laboratoriumdeuren gebeurt, is goeddeels een raadsel voor de buitengesloten consumenten. Ze hebben er nauwelijks een (accuraat) beeld bij.

Betrokkenheid van de consument

Het is juist die afstand en anonimiteit die een deel van het consumentenpubliek zorgen baart, onrustig maakt en met onvrede vervult. Dat voedsel de consumentengemoederen bezighoudt blijkt bijvoorbeeld uit de recente voedselpetities door Wakker Dier tegen de kiloknaller en Varkens in Nood tegen de biggensterfte, die elk door vele tienduizenden mensen zijn ondertekend. Voeg hierbij de ingezonden brieven in de landelijke kwaliteitskranten over voedingsgerelateerde zaken of de diverse en niet zelden verhitte discussies over landbouw en voedsel op het internet, en het is te vermoeden dat de agrofoodsector

vaker te maken gaat krijgen met (kritische) burgers en ‘buitenlui’ die zich mengen in voedseldiscussies en ‘productieaangelegenheden’. Ze zullen bovendien niet alleen de agrofoodsector of de politiek aanspreken op hun verantwoordelijkheden en handelingsperspectieven, maar ook hun medeburgers. Dit laatste kan helpen om onderling argumenten uit te wisselen, bewustwording over voedsel te vergroten en de realisatie te versterken dat consumenten tot meer in staat zijn dan het maken van achteloze en machteloze voedingskeuzes.

Een sociaaleconomische benadering van het circulaire voedselsysteem is alert op uitingen van bezorgdheid en betrokkenheid die ervan getuigen dat ‘buitenstaanders’ zich tegen eten aan wensen te bemoeien. Mogelijk zijn dit voortekenen van een voedseldemocratie die verder gaat dan de democratisering van voedsel in de betekenis van de beschik- en betaalbaarheid van voedsel voor steeds meer mensen. Het gaat dan om een voedseldemocratie waar pluriforme meningen gehoor en vertegenwoordiging vinden. De bijbehorende sluiting van de keten tussen schakels van productie- en consumptiezijde zal zeker ook gepaard gaan met ‘kortsluiting’ in de vorm van verwijt, onbegrip, en dergelijke. Maar behalve dat dit erbij hoort, is dit een vorm van contact die de voorkeur geniet boven onverschilligheid waarbij sector en samenleving elkaar in het beste geval gedogen en in het slechtste doodzwijgen.

Consument- en ketenperspectief

Een consument- en ketenperspectief op circulair kijkt, als gezegd, naar voedselinitiatieven waar ketens gesloten worden. De aandacht gaat hier vooral uit naar meer betrokken of bijzondere contacten tussen vragers en aanbieders dan de reguliere uitwisseling van geld en goed. Het maakt immers verschil of iemand een incidentele of toevallige klant is op een biologische markt of actief en financieel betrokken is bij een initiatief zoals een stedelijke voedselcoöperatie als vorm van community supported agriculture.

Herenboerderij als voorbeeld van een ‘circulair’ voedselinitiatief

Een actueel voorbeeld van hoe in de praktijk invulling is te geven aan ‘ketensluiting’, is de onlangs officieel opgeleverde Herenboerderij in Boxtel. In deze herenboerderij participeren momenteel circa 70 gezinnen, die per huishouden 2.000 euro hebben geïnvesteerd in de boerderij en daarmee mede-eigenaar zijn en meebepalen wat er verbouwd wordt op de gemengde en kleinschalige (20 ha.) herenboerderij. De deelnemende burgers zijn inderdaad ‘herenboeren’, want hun participatie houdt geen verplichting in om mee te werken op de boerderij. Men mag desgewenst wel meewerken, maar de boer, die in loondienst is van de coöperatie, is de vakman die eerstverantwoordelijk is voor de verzorging van de dieren en de productie en teelt van aardappels, groenten en fruit. De boer runt het bedrijf, maar de coöperatieve Herenboerderij wordt gerund voor rekening en risico van de participerende herenboeren. De boer voorziet de participanten, oftewel de lokale herenboeren, van ruim de helft van hun wekelijkse behoefte aan vlees, aardappels,

eieren, groenten en fruit. Op hun beurt betalen de deelnemers een marktconforme prijs voor die producten afkomstig van hun deels eigen bedrijf. De deelnemers geven aan in de Herenboerderij te investeren uit zowel ideële als financiële motivatie. Men heeft zowel sympathie voor het idee om samen duurzaam voedsel te produceren, veel dichterbij de productie van eten betrokken te zijn en een steentje bij te dragen aan een ander voedselsysteem, als dat men er alle vertrouwen in heeft dat de Herenboerderij een gezond bedrijfsconcept is dat rendabel is en winstgevend te maken. Op basis van zulke beweegredenen wordt verwacht dat de groep startende deelnemers zal doorgroeien naar een groep van 200 huishoudens in 2017. Het is ook het streven om het concept van de herenboerderij zodanig uit te rollen over Nederland dat in de nabije toekomst er tientallen tot mogelijk enkele honderden herenboerderijen grond onder de voeten hebben gekregen.

De circulaire keten in dit voorbeeld betreft een verbinding die niet alleen geld en goederen als cement heeft. Inspraak, invloed en interesse zijn andere 'transactiewaarden' die verdieping – 'hechting' – geven aan het sluiten van deze keten. De betrokkenheid van herenboeren gaat verder dan het wekelijks ophalen van de geproduceerde producten en de werkzame boer ontleent diens arbeidsvreugde niet alleen aan de hoeveelheid producten die hij van het land haalt. De verbinding is betekenisvoller doordat herenboeren en boer een gezamenlijk doel hebben, ze gedeelde waarden hebben over wat goed boeren en goed eten is, ze elkaar kennen, aandacht en zorg voor elkaar hebben, tijd voor elkaar nemen, deskundigheid uitwisselen of zich anderszins dienstbaar aan elkaar opstellen.

Afstand tussen producent en consument overbruggen

Het voorbeeld van de herenboeren laat eveneens een overbrugging van de afstand tussen producent en consument zien die andere verhoudingen en verschuivende verantwoordelijkheden met zich brengt. De boer produceert op een bedrijf dat niet zijn eigen bedrijf is en klanten kopen hun eten op een boerderij waar ze zelf mede-eigenaar van zijn. Het idee van 'mijn' bedrijf vervaagt evenals het onderscheid tussen afnemer en dienstverlener, tussen producent en consument. In dit verband duikt tegenwoordig het al wat oudere begrip prosumer op. In prosumer of prosument komen producent en consument samen waarmee voorzien wordt in de behoefte aan een woord waarin het scherpe onderscheid tussen beide wegvalt. Een behoefte die is ingegeven door de actualiteit van diensten die consumenten elkaar onderling online aanbieden (kamerverhuur, spullen, autogebruik, enzovoort) dan wel naar voren wordt gebracht in de context van de mogelijkheden die 3D-printen of zelfopgewekte energie (gaan) bieden om het door jezelf geproduceerde te consumeren. Dit prosumentisme komt ook naar voren als het gaat over de zogeheten derde industriële revolutie, omdat de afnemende respectievelijk overbrugde afstand tussen productie en consumptie daar een kernelement van is. Na de introductie in het bovenstaande van het voorgestelde circulaire ketendenken, mag duidelijk zijn dat dit prosumentisme hiermee in lijn is.

Niches en noodzaak

Hoe populair het tegenwoordig ook is in de beleids- en onderzoekswereld om voorstander te zijn van de circulaire economie, de vorming ervan vereist een fundamentele omslag. Dit geldt niet alleen voor deze transitie in de milieutechnologische en logistieke zin, maar zeker ook in de sociaaleconomische interpretatie. De vooralsnog marginale positie van de circulaire praktijkvoorbeelden die in het bovenstaande zijn genoemd, wijzen erop dat het nog een lange weg is naar het circulaire voedselsysteem waar ketensluiting centraal staat. Het recente verleden leert ons bovendien dat niches allesbehalve automatisch het verschil maken: biologisch noch multifunctionele landbouw hebben bijvoorbeeld ruim baan gekregen om het voedselsysteem te veroveren en resoluut te veranderen. Attentie mag er daarom zijn om de animo waarmee vandaag de dag de noodzaak van een circulair voedselsysteem wordt bepleit te verbinden aan de animo waarmee werk wordt gemaakt van de condities waaronder deze transitie kan gedijen.

Related posts:

1. [Gezonder eten is méér dan productsamenstelling](#)
2. [De Schijf van Vijf is actueler dan ooit](#)
3. [De supermarkt inzetten als stimulans voor duurzame consumentenkeuzes](#)
4. [Duurzaam voedselbeleid moet landbouwsubsidies gaan vervangen](#)

Dit artikel is 44 keer gelezen.

Hans Dagevos

Dr. Hans Dagevos is consumptiesocioloog en sinds 1997 als senior onderzoeker verbonden aan het onderzoeksinstituut LEI Wageningen UR in Den Haag. Tevens is hij sinds de zomer van 2015 lector Sociale innovaties in het groene domein aan Hogeschool Inholland in Delft. Hans is (co)auteur van zo'n 250 publicaties, die variëren van artikelen in wetenschappelijke journals tot vakbladen, van boeken tot blogs en van onderzoeksrapporten tot boekrecensies. Hans houdt zich bezig met de wereld van voedsel en groen vanuit het perspectief van de moderne consumptiesamenleving.

[View articles](#)

Laat een reactie achter

Het e-mailadres wordt niet gepubliceerd. Verplichte velden zijn gemarkeerd met *

Reactie

Naam *

E-mail *

Reactie plaatsen

-
-
-
-

Zoeken...

Meest recente berichten

- [Hoe duurzaamheid voor een bewogen retail-landschap zorgt](#)
- [Een circulair voedselsysteem is méér dan sluiten van kringlopen](#)
- [Duurzaam voedselbeleid moet landbouwsubsidies gaan vervangen](#)
- [Kan medicijn- en maaltijdservice ineen ondervoeding bij ouderen voorkomen?](#)
- [Laten we stoppen met ouderen te betuttelen](#)

Recente reacties

- [Susanne Laven](#) op [Wat eten we vandaag? – Hapsnapp statistieken](#)
- e korteweg op [Wat eten we vandaag? – Hapsnapp statistieken](#)
- krijg poppe op [Duurzaam voedselbeleid moet landbouwsubsidies gaan vervangen](#)
- Rob Janmaat op [Duurzaam voedselbeleid moet landbouwsubsidies gaan vervangen](#)
- Mariëlle Timmer op [Kan medicijn- en maaltijdservice ineen ondervoeding bij ouderen voorkomen?](#)

Wageningen UR **Voeding blog**
[Cookie instellingen](#)

- [Disclaimer](#)

Cookies op deze website

Als u onze website bezoekt, dan plaatsen wij cookies. Dat zijn kleine tekstbestandjes op uw computer (of tablet of telefoon).

Verschillende soorten cookies

Wij gebruiken verschillende soorten cookies. Sommige cookies mogen we alleen plaatsen als u ons toestemming geeft. Dat zijn de ‘tracking’ cookies. Die gebruiken we om meer informatie over onze bezoekers te krijgen en gebruikersprofielen te maken. Dit doen wij om de website te verbeteren en om resultaten van onze advertenties te meten. Wij slaan hierbij geen persoonlijke gegevens op.

Cookies accepteren

Door gebruik te maken van onze websites gaat u akkoord met gebruik van cookies.

U kunt uw keuze hier veranderen: ☒

Verwijder het vinkje om ‘tracking’ cookies uit te schakelen

Als u de cookies accepteert, geldt deze beslissing voor deze websites als alle andere Wageningen UR website.

Overzicht van onze cookies

Wilt u precies weten welke ‘tracking’ cookies we gebruiken, kijk dan in het [cookie-overzicht](#).

Share this selection

- [Tweet](#)
- [Facebook](#)
- [Facebook](#)
- [LinkedIn](#)

